Jüdische Pester Zeitung.

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן יעדען טאג פרענומערירען אונד דער פרענומעראציאנס-בעטראג בעגיננט מיט דעם פאלגענדען דעם ערסטען בלאטטעס.
דיא רעדאקציאן בעפינדעט זיך אין פעסט וואייצנער בולוואר נום' 29, וואהין מאן אויך דיא פרענומעראציאנס-געלדער צו זענדען בעליעבע.

יידישע
פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטט ערשיינט דריימאל וואכענטליך זאנטאג, מיטטוואך אונד פרייטאג אונד קאסטעט
פיר עסטרייך-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולד. — קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד. קר. ע. וו.
פירטעליעהר 2 גולד. 50 קר. ע. וו.
פיר'ס אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולד. — קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד. 50 קר. ע. וו.
פירטעליעהר' 2 גולד. 75 קר. ע. וו.

Nr. 39. פינפצעהנטער יאהרגאנג — פעסט, פרייטאג כא אדר ב' ה.תרמ"ג. — Pest, den 30 März 1883.

דיא וויענער צייטונגען
איבער ראבבינער שרייבער.

ביינאהע זעממטליכע וויענער מארגענבלעטטער פאם 28-טען דיעזעס מאנאטס לייטארטיקעלן איבער דען פערשטארבענען קראקויער ראבבינער. דאס נייע „וויענער אבענדבלאטט" פאם 27. מערץ שרייבט: אם מאנטאג, דען 26. דיעזעס, איזט דער רייכסראטהס-דעפוטירטע, ראבבינער שרייבער, פלאטצליך געשטארבען. אהנע דאס דער פערשטארבענע ראבבינער אין דען גאנג דער פאליטישען ערייגניססע איינגעגריפפען העטטע, מיסטע מאן אין איהם דאך איינע פאליטישע פערזאנליכקייט ערבליקען, יא מעהר אלס דאס, איינע האכסט אינטערעססאנטע ערשיינונג, וועלכע אין דער קולטור-געשיכטע איהרען פלאטץ פינדען ווירד. דער פיהרער דער ארטהאדאקסען יודען גאליציענס האט זיך אים רייכסראטהע דער פארטשריטטספיינדליכען גייסטליכען פארטייא אנגעשלאססען אונד שטיממטע מיט דיעזער פארטייא אלס איין געטרייער גענאססע. דיא פרייזינניגען, דיא ליבעראלען האטטען אין איהם איינען ערביטטערטען פיינד, אונד אפט ערקלערטע ראבבינער שרייבער זעלבער: „איך האלטע עס ליעבער מיט דער גייסטליכען פארטייא. דענן דיעזע גלייבט וועניגסטענס אן גאטט, האט איינע רעליגיאן; אבער דיא ליבעראלען זינד אונגלייביגע, זיא זינד דיא מאדערנען היידען!" „דיא פארטשריטטס-פיינדליכען פירסטען ליכטענשטיין אונד לאבקאוויטץ וואַרען זיינע טרייען גענאססען, דיא מיט איהם גערנע פערקעהרטען. — איינע זיינער לעטצטען טהאטען וואר איין באנג-פליך געגען דיא וואהל פאן רעפארם-יודען. ער אונד 320 גאליצישע ראבבינער פעראפפענטליכטען אין דעם ארטהאדאקסען העברעאישען בלאטטע דיעזען „באנן" אונד ערקלערטען מיט דען שערפסטען אויסדריקען דיא וואהל איינעס יידישען פארטשריטטסמאננעס אין דען רייכסראטה פיר איין פלוכווירדיגעס פערברעכען. ראבבינער שרייבער מאכטע אין איינעם זיינער לעטצטען בריעפע איינע אויסנאהמע פאן דעם באנג-פלוך צו גונסטען דעם רעפארם-יודען, העררן בערגרין, דער אין דעם בעצירקע סטאניסלוי געוועהלט ווערדען זאללע. אין דיעזעם שרייבען פאדערטע ראבבינער שרייבער דיא ארטהאדאקסען יודען אויף, פיר בערגרין צו שטיממען, טראטצדעם דערזעלבע „מחלל שבת" איזט אונד טראטצדעם ער ניכט צו דען ארטהאדאקסען געהארט. אבער דיא איבריגען גאליצישען ראבבינער, וועלכע פריהער אין געמיינשאפט מיט ראבבינער שרייבער דיא וועהלער פאן רעפארם-יודען מיט דעם באנג-פלוכע בעדראהט האטטען, האבען דיא אויסנאהמע דעם דר' בערגרין פאן דעם באננע ניכט בעשטעטיגט. עס הייסט, דאס ראבבינער שרייבער אין פאלגע דיעזער געמיטהס-אויפרעגונג געשטארבען זייא. — דער פערשטארבענע שרייבער וואר איין אייפריגעס מיטגליעד דעם פאלען-קלובס; ער פערשטאנד צוואר קיין וואָרט פאלניש, האט אבער אייך ניכט זא גוט דייטש געשפראכען, דאס דיא פאלען איהן פיר איינען טיכטיגען דייטשען העטטען האלטען קאננען. אין דער אפפענטליכען זיטצונג דעם רייכסראטהעס האט ראבבינער שרייבער ניע איינע רעדע געהאלטען.

פערנער הייסט עס אין דיעזעם בלאטטע: „שאן זייט לאנגעם האטטע ראבבינער שרייבער אן איינעם שווערען לעבער-ליידען געליטטען, וועלכעם איהן אללמעהליך פעראנלאסטע, נאך קארלס-באד צו געהען. ער צעהלטע צו דען פליסיגסטען אבשטיממערן דער פארטשריטטס-פיינדליכען גייסטליכען פארטייא. — אין דער פארהאללע דעם רייכסראטהעס אינטערהיעלט ער זיך מיט פארליעבע מיט דעם פירסטען ליכטענשטיין אונד דעם גראפען בעלקרעדי, וועלכע איהן דען „יידישען ערצבישאף" נאננטען. ווענן ראבבינער שרייבער אללייין אין דער פארהאללע אויף אונד אב גינג, דא פפלעגטע ער אפט יעדע מינוטע טיעף אונד לויט אויפצוזייפצען. אלס פירסט ליכטענשטיין איהן בעפראגטע, אב ער זיך דענן ניכט וואהל פיהלע? — דא אנטוואָרטעטע דער ראבבינער: „איך זייפצע מיין לעבען לאנג איבער דיא צערשטארונג דעם טעמפעלס אונד איבער דיא פערבאננונג. (גלות השכינה.)" —

זא שרייבט דאס „נייע וויענער אבענדבלאטט".

דאס „נייע וויענער טאגבלאטט" פאם 28-טען דיעזעס שרייבט אין זיינעם לייטארטיקעל פאלגענדעס: „קיינע מאכט אויף דער וועלט איזט אים שטאנדע, דיא גאליצישען יודען צור בילדונג הערנצוציעהען. שאן קייזער יאזעף וואללטע דורך דען שול-צוואנג דיא יודען גאליציענס הערנבילדען; אללייין אויך דא ערלאג דער גראסע קייזער פאר דער ארטהאדאקסיע; דיא מאכט דער דארטיגען רבנים ערוויעס זיך מעכטיגער אלס דיא דעם קייזערס. — ראבבינער שרייבער וואר וואהל קיין וואונדער-ראבבי, מאן איזט צו איהם ניכט געפאהרען, ער האט וועניגסטענס דיא „קבלה" ניכט פראקטיש געאיבט, וואר אויך ניכט איינער דער גראסטען „גאונים", זאנדערן וואר דערזעלבע איין גראסער „בעל מיחס". זיין פריינד וואר דער בעלזער ראבבינער, וועסהאלב ער דענן אויך ביא דען „חסידים" גראס געוואָרדען. דיא „חסידים" וואַרען ניכט וועניג שטאלץ דאראויף, דאס איהר ראבבינער אים רייכסראטהע געזעססען; זיא היעלטען איהן פיר איינען בעדייטענדען מאנן פיר דאס מיניסטעריום אונד זיא זאגטען: „זאלאנגע אונזער רבי מיט דעם מיניסטעריום טאפפער האלטע, זא געהט עס דיעזעם מיניסטעריום גוט אונד עס ווירד זיינער פיינדע שפאטטען!"

ראבבינער שרייבער וואר קיין פאנאטיקער, ער וואר עהער איין טאלעראנטער, נאכזיכטיגער מאנן — אונד עס וואונדערט אונס, דאס ער זיך אין לעטצטערער צייט ענטשליעסען קאננטע, זא אינדולדזאם געגען דיא רעפארם-יודען אויפצוטרעטען. אין דען דורך איהן געשאפפענען שטאטוטען זוכטע ער נור דיא מאכט דער ראבבינער צו בעפעסטיגען, אללעס נור אונטער דיא מאכט דער ראבבינער צו ברינגען, אונד אללע, וועלכע זיך דיעזער ראבבינער-מאכט ניכט ביינגען וואללטען, פאם געמיינדע-פערבאנדע אויסצושליעסען. יא אין לעטצטערער צייט וואללטע ער אללע יודען, וועלכע זיך „דיא בילדונג דער פאלקער" אנגעאייגנעט האטטען, אין „באנן" לעגען, דאמיט זיא איין עהרליכער יודע ניכט אין דען רייכסראטה, ניכט אין דען לאנדטאג אונד אויך ניכט אין דען געמיינדע-ראטה וועהלע! איזט דאס ניכט איינע ארט „יידישען קאנקארדאטס"!

„צו דיעזעם צוועקע ליעס ראבבינער שרייבער איינע פערזאממלונג פאן ראבבינערן נאך לעמבערג איינבערופען. עס ערשיענען דא 320 ראבבינער; דיא בעראטהונג געשאה הינטער געשלאססענען טהירען, דא קיין צייטונגס-בעריכט-ערשטאטטער צוגעלאססען ווארדע. נור איין לעמבערגער צייטונגס-שרייבער, נאמענס פרידלינג, וואוסטע איבער דיעזע בעראטהונג פאלגענדעס אויסצופלודערן. — נאך איהם בעקלאגטען דא דיא ראבבינער דיא יודען-עמאנציפאציאן אלס איין גראססעס אונגליק פיר איזראעל, אינדעם עס דען יודען פארדעם פיעל בעססער געגאנגען איזט; זיא זאגטען, דאס דיא יודען דיא עמאנציפאציאן גאר ניכט בריכטען, וויייל „משיח" נור ערסט דאנן קאממען קאננע, ווענן דיא יודען רעכט זעהר געדריקט אונד פערפאלגט ווירדען. דיא ראבבינער וויינשטען דא פערנער, דיא רעפארם-יודען זאללטען זיך טויפען לאססען אונד זיך מיט דען איבריגען פאלקערן גאנץ פערמישען, דאמיט מאן דיעזער באזען מענשען אויס דער הייליגען געמיינדע ענדליך לאז ווערדע. — דיא צווייטע לעמבערגער ראבבינער-פערזאממלונג שליידערטע איינען נייען „חרם" געגען דיא פארטשריטטס-יודען, דאמיט אויסגעראטטעט ווערדען פיר אללע עוויגקייט דיעניגען, וועלכע שולען אונד ראבבינער-סעמינאריען וויינשען. דיעזער „חרם" זאללטע אין דער העברעאישען צייטונג „מחזיקי הדת" אבגעדריקט ווערדען; — אבער זיעהע! דער שטאאטס-אנוואלט האט זיך אנגעזיכטס דיעזער פירכטבארען באנג-שטראהלען דער ראבבינער-פערזאממלונג פעראנלאסט געזעהען, איינע שטראפגעריכטליכע אונטערזוכונג איינצולייטען. דיעזען שטריך האט ראבבינער שרייבער ניכט דורכגעקאסטעט, עס וואר איהם דאס ניכט בעשטיממט, דענן ער איזט געשטארבען, בעפאר ער נאך פאן דיעזעם איינשרייטען דעס שטאאטס-אנוואלטעס עטוואס ערפאהרען.

וויא עס הייסט, האטטע ער פאר זיינעם טאדע נור איינען פערדרוס, דער איהם זעהר צו הערצען גינג; ער האטטע נעמליך פאן דעם רעפארם-יודען בערגרין, דער עס מיט דען יידישען געזעטצען ניכט האלט, דאך דען „חרם" אבגענאממען, וויייל דערזעלבע דער רעגיערונג נאהע שטעהט. דיעזע איינגעמעכטיגקייט קאננטען איהם דיא איבריגען ראבבינער ניכט פערצייהען; זיא ווארפען איהם פאר, דאס ער אים רייכסראטהע פאן דער פאליטיק אונד פאן דער פילאזאפיע שאן עטוואס אנגעשטעקט ווארדע." —

זא שרייבט דאס „נייע וויענער טאגבלאטט."

דאס „פרעמדען-בלאטט" פאם 28-טען דיעזעס לייטארטיקעלט היעריבער פאלגענדערמאסען: „לייט לעמבערגער נאכריכטען האט זיך דיא אבער-שטאאטס-אנוואלטשאפט פעראנלאסט געזעהען, געגען דאס טרייבען דער גאליצישען ראבבינער איינצושרייטען. דער לאנדטאגס-אבגעארדנעטע דר' צוקער (פארשטעהער דער לעמבערגער יודענגעמיינדע), ווארדע בערייטס פאם געריכטע אין אנגעלעגענהייט דעם באנג-פלוכעס דער ארטהאדאקען ראבבינער אויסגעהארט. דיא אבער-שטאאטסאנוואלטשאפט האט נעמליך דען לעמבערגער שטאאטסאנוואלט אנגעוויעזען, וועגען איינער פאן 320 ארטהאדאקסען ראבבינערן אונטערפערטיגטען קונדגעבונג, אין וועלכער איבער דיא פיהרער דער גאליצישען יידישען פארטשריטטס-פארטייא דער „באנן" פערהענגט ווארדע, דיא שטראפגעריכטליכע אונטערזוכונג וועגען דעם פערברעכענס דער ערפרעססונג איינלייטען צו לאססען. דיעזער „חרם" בעגניגט זיך ניכט דאמיט, איבער דיא אונבעקוועמען געגנער דען באנן אויסצושפרעכען, זאנדערן וויל זעממטליכע רעפארם-יודען פאם יודענטהומע גאנץ אויסגעשלאססען וויססען. היערין ערבליקט דיא אבער-שטאאטס-אנוואלט איין פער-

וואהנזיננע״ ליידע אונד אין דער איינבילדונג לעבע, עס זייא דאס דאָכסטע פֿערדיענסט, אללע מענשען, וועננ גלייך מיט אנווענדונג פֿאָן געוואלט, צום איבערטריטטע צום כריסטענטהומע צו נאָטהיגען. (דאס וויב דירפֿטע וואָהל אינם איררענהויז קאָממען; אללײן אים מיטטעל-אלטער ליטטען ניכט נור דיא אינקוויזיטאָרען אונד קאָניגע, זאָנדערן פֿאסט אללע פֿאָלקער אן זאָלך „רעליגיאָזעם וואהנזיננע״, דיא מאן אבער ניכט אללע אינם איררענהויז שפּערען קאָננטע!)

* (וויעדער איררעדענטיסטישעס אוים ראָם.) איינע דעפּעשע פֿאָם 27-טען דיעזעס אוים ראָם מעלדעט: „אין פֿאָריגער נאכט עקספּלאָדירטע איינע פֿלאשע מיט דינאמיט פֿאָר דעם געביידע דעם יוסטיץ-מיניסטעריאומס. איינע אנדערע פֿלאשע מיט דינאמיט ווארדע אין דער נעהע דעם „קווירינאלס״ (קאָניגס-בורג) אויפֿגעפֿונדען. מעהרערע פּערזאָנען ווארדען פֿערהאַפֿטעט. מאן פֿערמוטהעט, דאס דיא איררעדענטיסטען דאפֿיר ראכע איבען וואָללען, וויל יענער באָזעוויכט, דער פֿאָר דעם עסטעררייכ-אונגארישען געזאנדטשאפֿטס-געביידע בעקאננטליך איינע דינאמיט-עקספּלאָזיאָן בעווערקשטעלליגטע, צו דרייאיעהריגער האפֿט פֿעראורטהיילט ווארדע!

* (ערמאָרדונג איינעס יודענקנאבען צום צוועקע פֿאָן „ציבערייען״.) דער „מאינצער איזראעליט״ בריינגט פֿאָלגענדען פֿאלל: „פֿאָר קורצעם ווארדע אין דער נעהע איינעס דאָרפֿעס אים קרייזע סלאָנים (רוסלאנד) דיא לייכע איינעס ערמאָרדעטען יידישען קנאבען אין איינער גריבע אויפֿגעפֿונדען. דיא היעריבער איינגעלייטעטע אונטערזוכונג שטעללטע פֿאָלגענדעס פֿעסט: „אין דעם ערוועהנטען דאָרפֿע איזט צווישען צווייא בויערן איין שטרייט אויסגעבראָכען, ביא דעם דער איינע בויער דעם אנדערען צוריעף: „דיא ביזט איין ציבערער! דוא האסט איין מעדכען דאצו בערעדעט, דאס זיא דיר דרייא צונגען פֿאָן יידישען קנאבען פֿערשאפֿפֿע; אלס לאָהן פֿערשפּראכסט דוא איהר, דאס איהר היעפֿיר אונזיכטבארע גייסטער גאָלד אונד זילבער אין היללע אונד פֿיללע שפּענדען ווירדען, זאָ דאס זיא אין איבערפֿלוס ווירד לעבען קאָננען!״ דיעזען ראטה נון דאס מעדכען אייך בעפֿאָלגט; זיא האט דעם יידישען קנאבען ערמאָרדעט אונד דעססען לייכע זאָדאנן אין דיא גריבע געוואָרפֿען!״ — (פֿעהלט אן דיעזער לייכע ווירקליך דיא צונגע? אָדער האט עטווא דאס מעדכען דען הויפּט-צוועק דער ערמאָרדונג, נעמליך דיא אויסשניידונג דער צונגע, אונגעשעהען געלאססען, וויל זיא פֿיעללייכט פֿאָן יעמאנדעם אבגעשרעקט ווארדע? — אללענפֿאללס ליעגט דא דיא בעשולדיגונג פֿאָר, דאס איין כריסט צום צוועקע פֿאָן ציבערייען דיא צונגע יידישער קנאבען ברויכט! וויר ווערדען נון זעהען, אָב מאן מיט דיעזער אבשייליכען טהאטזאכע זאָ פֿיעל לערם שלאגען ווירד, אלס מיט דער ניעדערטרעכטיגען אונד דורכאוס פֿאלשען בעשולדיגונג, אלס ווירדען דיא יודען צום פסח-געברויכע כריסטען-בלוט בענאָטהיגען!)

* (איין טאָדטגעגלויבטער — היימגעקעהרט.) וויר האבען זייגערצייט פֿאָן דעם גראָסען צירקוס-בראנד אין בערדיטשעוו (רוסיש-פּאָלען), דעם אם 1-טען יענער דיעזעס יאהרעס זאָ פֿיעלע מענשען-לעבען צום אָפּפֿער פֿיעלען, אויספֿיהרליך בעריכטעט. דער בערלינער „יידישען פּרעססע״ ווירד נעמליך אויס בערדיטשעוו פֿאָלגענדעס בעריכטעט: אם 1. יענער בעפֿאנד זיך היער אויך איין רייכער רוסישער פֿיעה-העננדלער, דער אין איינעם יידישען ווירטהסהויזע וואָהנטע. ער ליעס זיך פֿאָם דיענסטמענש איינע קארטע פֿיר דיא צירקוס-פֿאָרשטעללונג האָלען. דא ער אויס דעם צירקוס ניכט צוריקקעהרטע, זאָ נאהם מאן נאטירליך אן, דאס אויך ער ביים צירקוס-בראנד אומגעקאָממען זייא. זיינע פֿערוואנדטען קאמען נאך בערדיטשעוו אונד גלויבטען, אונטער דען צאהלרייכען פֿערבראננטען אויך דען ערוועהנטען פֿיעההענדלער מיט בעשטיממטהייט צו ערקעננען. פֿאָר קורצעם יעדאָך קלאָפּפֿטע מאן אין שפּעטער נאכטשטונדע אן דיא טהיר דעם ערוועהנטען יידישען ווירטהסהויזעס. דאס דיענסטמענש איילטע הינויס, אום צו זעהען, ווער דענן אום איינלאס ביטטעט, אונד ווער שטאנד פֿאָר איהר? — קיין אנדערער אלס יענער טאָדטגעגלויבטע רוסישע פֿיעה-העננדלער! דיא מאגד שטירצטע אויס שרעקען צוזאממען, אונד אלס זיא וויעדער ערוואכטע, דא וואר זיא איררזיננינג! דער פֿיעה-הענדלער האטטע זיך נעמליך וואָהל איינע קארטע צור צירקוס-פֿאָרשטעללונג בריינגען לאססען, מיטטלערווייל טריג מאן איהם איין געשעפֿט אן, אין פֿאָלגע דעססען ער אונפֿערציגליך בערדיטשעוו פֿערליעס, אָהנע דיא צירקוס-פֿאָרשטעללונג בעזוכט צו האבען. דא איהן דיא אבווייקעלונג דיעזעס געשעפֿטעס לענגערע צייט אין דער פֿערנע צוריקהיעלט, זאָ האָרטע מאן פֿאָן איהם עבען ניכטס, זיינע פֿערוואנדטען, דיא איהן אונטער דען צירקוס-בראנד-פֿעראונגליקטען צו ערקעננען גלויבטען, האטטען זיך עבען געאירט. צו בעדויערן איזט נור דיא ארמע מאגד.

* (איין גייסטליכער — ערמאָרדעט!) אין פֿאָריגער נוממער האבען וויר מיטגעטהיילט, דאס דער גייסטליכע פֿאָן וויימיסליטץ (מעהרען) אויף דעם פֿעלדע ערמאָרדעט אויפֿגעפֿונדען ווארדע. נון ווירד אויס ברינן פֿאָם 24-טען דיעזעס געמעלדעט: געסטערן האט זיך היער איין בויער ערהענגט. עס וואר דיעזער דער מאָרדער דעס גייסטליכען סוּבאָדא אויס וויימיסליטץ, אין דער וואָהנונג דעס זעלבסט-מאָרדערס ווארדע איין בלוטיגעס העמד אויפֿגעפֿונדען. דער מענש האט אויס געוויססענסביססען אָדער אויס פֿורכט פֿאָר ענטדעקונג זיינעם לעבען איין געוואלטזאמעס ענדע געמאכט.

פּרענומעראציאָנס-איינלאדונג.

וויר ערזוכען אונזערע געעהרטען פּרענומעראנטען, דערען פּרענומעראציאָנס-טערמין אם 1. אפּריל 1883 צו ענדע געהט (וואס נאמענטליך אויף איהרער „אדרעס-שלייפֿע״ אנגעצייגט איזט), איהרע פּרענומעראציאָן צו ערנייערן, דאמיט דיא פֿערזענדונג דער בלעטטער קיינע שטאָרונג ערלײדע.

געשעפֿטסבעריכט.

פּעסטער פּרייזע.

געטריידע-געשעפֿט. פֿאָן ווייצען וואר עפֿעקטען וועניג צו מארקטע געבראכט, דער פֿערקויף וואר בעססער, 10000 מעטרצ׳ ווארדען פֿערקויפֿט.

ווייצען, טהייס- 500 מטרצ׳ 81 ק׳ 10·75 גולד. 400 מטרצ׳ 81 ק׳ 10,70 גול. 100 מטרצ׳ 80.7 קילאָ 10·70 גולד.— 600 מטצ׳ 80,5 קילאָ 10,70 גולד — 200 מעטער-צענטנער 80, קילאָגראמם 10.75 גול. 200 מרצ׳ 79·5 ק׳ 10,50. 600 מעטצ׳ 78·5 ק׳ 10.25 גול. 400 מטר׳ 78 10,40 גול. פּעסטער-באָדען 900 מעטערצ׳ 78,5 קילאָ 10·20 גולד. 600 מטצ׳ 79 קילאָ׳ 10·25 גול. 100 מעטרצר׳ 77 קילאָ 9.55 גול. 100 מעטרצט 78.2 קילאָ 10.40 גולד — נאָרד-אונגארישע 100 מעטרצער, 77,5 קילאָ׳ 9,70 גולד. — 100 מטרצ׳ 76·5 ק׳ 9.25 גול. 700 מעטרצ׳ 78·5 קילאָ 10,25. באשקער 500 מעטער-צענט׳ 75. קילאָ 9.35½ גולד. (אללעס פּער 3 מאָנאטע.)

גערסטע 6.95 – 7,65 גולד.

וויענער פּרייזע.

וויענער שלאכט-פֿיעהמארקט. דער אויפֿטריעב אויף דעם וויענער שלאכט-פֿיעהמארקטע אם 27-טען ד׳ מ. בעטרוג 2132 שטיק. דאפֿאָן ווארען: 1381 אונגארישע, 345 פּאָלנישע אונד 406 דייטשע. דיא פּרייזע שטעללטען זיך פּער 100 ק׳: אונגארישע מאכט-אָכסען 50.—63, גולד. פּאָלנישע 51.—56, גולד. דייטשע 52.—63. גולדען.

פֿעראנטוואָרטליכער רעדאקטעור: מאיר בר״י רייז.

וויכטיג פֿיר רעגאליען-פּעכטער!

טרעבער, רום, שליוואָוויטץ, לאגערבראנטוויין אונד אללע סאָרטען **ליקאָרע** ערצייגט מאן אויף קאלטעם וועגע אָהנע אפּפּאראטע מיט דען פּרעמיירטען עססענצען אונד עטהערישען אלעאָאיים דער פֿאבריק פֿאָן **ארנאָלד וואטטעריך** בודאפּעסט, טאבאקגאססע נ׳ 12, ווין א וויז דעם איזראעליטישען טעמפּעל. עמפּפֿעהלע פֿערנער: צור וויין-מאניפּולאציאָן, וויין-פֿארבען גליצערין, וויין-באָקעטס, הויזענבלאזע, וויינגייסט, ענטזויערונגס-פּולווער, טאננין אונד ענטזויערונגס-פּולווער-מיטטעל געגען אללע וויין-קראנקהייטען. — מאניפּולאציאָנס-ביכער עט פּרייזקוראנט גראטיס. עססיג-עקסטראקט צור עססיג-ערצייגונג. לאגער פֿאָן קאָרקען, עטיקעטטען, צינ-קאפּסעלן אונד גומישלייכע. (2—4)

קורז-טאבעללע פֿאָם 27 מערץ

געלד-קורז	פֿל.	קר.
זילבער-אגיאָ	100	—
דוקאטען	5	60
עסטעררייכ-אונגארישעס 8 גולדען גאָלד-שטיק (20 פֿראנקס)	9	48
נאפּאָלעאָנדאָר	9	48
דייטשע רייכסבאנקנאָטען	58	47
20 מארק-שטיקע	11	70
פּאפּיער-רובעל	1	19
לאָזע.		
1854-ער 4-פּראָצענטיגע שטאאטס-לאָזע	119	75
1860-ער גאנצע	131	—
דטאָ. האלבע	137	—
1864-ער לאָזע צו 100 גולדען	167	—
דטאָ. 50	167	—
ראאב רעגולירונגס-	37	—
סייקען-לאָזע	27	—
קרעדיט-לאָזע	171	—
קלארי-לאָזע צו 40 גולדען	38	—
דאָנוי-דאמפּפֿשיפֿפֿאהרטס-לאָזע	108	—
אינזבריקער לאָזע	22	—
קעגלעוויטש לאָזע צו 10 גולדען	20	—
קראקויער לאָזע 20	19	—
אָפֿנער לאָזע 40	38	—
פּאלפֿי לאָזע 40	36	—
רודאלפֿס לאָזע 10	20	—
סאלם לאָזע 10	53	—
וואלדשטיינער לאָזע 20	22	—
סט.-גענאָאיס לאָזע 40	46	—

לאָזע.	פֿל.	קר.
[illegible] לאָזע צו 20 גולד׳	24	—
פּרעסבורגער לאָזע 100	127	—
דטאָ 50	63	—
וואלדשטיין-לאָזע 20	27	—
ווינדישגרעץ-לאָזע 20	37	—
אונגארישע פּרעמיען-לאָזע צו 100 גולד	116	—
[illegible]-לאָזע	109	80
וויענער-לאָזע	123	—
ערנדע-פּאַפּיערע		
אונגארישע גאָלדרענטע 6%	120	30
דטאָ צו 4 פּראָצענט	88	77
אונגארישע פּאַפּיער-רענטע	87	—
אונגארישע גרונדענטלאסטונגען	98	80
טעמעשוואר באנאטער	96	—
זיעבענבירגישע	99	—
גאליציזשע	97	—
בוקאָווינא	98	—
אונגארישע אייזענבאהן-אנלעהען	136	—
ווייגצעהענט-אבלאָזונגס-אבליגאציאָנען	97	50
פּפֿאנדבריעפֿע דער אונגארישען באָדען-קרעדיט צו 5 איינהאלב פּראָצענט	101	
דער אונגארישען היפּאָטהעקען באנק צו 5½ פּראָצענט	102	75
דער אונגארישען אללגעמיינען באָדען-קרעדיט-אנשטאלט צו 5 איינהאלב פּראָצענט	98	50
דער אָסטבאהן	89	—
דער נאָרדאָסטבאהן	159	—

פּראָדוקטען- אונד מעהל-פּרייז-טאבעללע.

פֿריכטע ווייצען	קוואליטעט פֿר. העקטאָל.	פּער 100 קילאָגראמם
נאָרד-אונגארישער	75	.
"	76	.
"	77	9.55— 9.60
"	78	9.65— 9.70
"	79	9.75 — 9.80
"	80	9.85— 9.90
"	81	9.95—10. —
פּעסטער-באָדען	75	.
"	76	.
"	77	9.95 – 10.—
"	78	10.05 10.15
"	79	10.20 – 10.30
"	80	10.35 – 10.40
"	81	10.45 – 10.50
טהייס	75	.
"	76	.
"	77	10.— – 10.05
"	78	10.10 — 10.20
"	79	10.25 — 10.35
"	80	10.40 – 10.45
"	81	10.50 — 10.55
וויסעלבורגער	76	
"	77	9.95 – 10.—
"	78	10.05—10.15
"	79	10.20—10.30
"	80	10.35 – 10.40
"	81	10.45 – 10.50

פֿריכטע	קוואליטעט פֿר. העקטאָל.	פּער 100 קילאָגראמם
קאָרן	70 —	7.40 – 7.10
גערסטע מאלץ	62	—.—
" פֿוטטער	62	7.30 — 7.05
האפֿער	40	6.20 – 6.60
קוקורוץ באנאטער	75	6.45 6.35
אנדערע	73	6.30 – 6.35
הירזע	—	6. — 6.40

באאוסינעס-פּרייזע	פּער פֿריה-יאהר	פּער 100 קילאָגראמם
ווייצען	.	9.65
	.	—.—
קוקורוץ	.	—.—
גערסטע	.	—.—
האפֿער	.	—.—
	.	6.52
	.	—.—
ראפּס	.	—.—

באללען-מעהל, נוממער	דער באללען צו 100 קילאָגראמם מיט זאק (פֿל. קר.)
0	19 80
1	19 30
2	18 80
3	18 20
4	17 60
5	15 80
6	15 —
7	14 —
	12 40
8½	11 —
שפּיריטוס: אלטע מעטהאָדע פּרעסהעפֿע	32 50
" נייע " קארטאָפֿפֿעל	31 25

Eigenthümer und verantwortlicher Redakteur: M. REIS.

Budapest, 1883. — Druck v. M. Burian, Waitznerboulevard.

גילט הײַטע אלס „העלד“ — אונד דער בעססער־געזוננטע אונד געזיטטעטע מאנן, וועלכער נור מיט דער מאכט דיזער איבערצײַגונג אונד ניכט מיט דער פּיסטאָלע קעמפּפען וויל, גילט אלס פֿײַגלינג. עס איזט יא שאָן זאָ ווײַט געקאָממען, דאס זעלבסט אים רײַכסטאגע, אים הויזע דעם געזעצעס, טהיערישע לײַדענשאַפֿט אונד ראָהע בעלײַדיגונגען צום איסדרוקע געלאנגען, זאָ דאס עס דאנן איסערהאלב דעם רײַכסטאגעס צום דועללע געלאנגען מוס. בעזאָפּפֿענע בײַערן שלאגען זיך אים ווירטהסהויזע מיט דען שטאָקען, דיא לײַטע פֿאָן האָהער געזעללשאַפֿט טהון דאסזעלבע, נור טהוען זיא עס מיט פּיסטאָלען אונד זעבעלן.

נאך דער רעדע דעם געזא פֿיועשערי פֿאנד אינטער דען ריכטערן אײַנע בעראטהונג שטאטט, וואָראויף דער געריכטספּרעזידענט פֿאָלגענדעס איורטהייל פֿערקינדיגטע: בײַדע אנגעקלאגטען זינד דעם דועלל־פֿערגעהענס שולדיג בעפֿונדען אונד צו יע 8 טאגען שטאאטס־געפֿענגניס אויף אײַגענע קאָסטען אונד צום ערזאטץ דער געריכטס־קאָסטען פֿעראורטהיילט.

בײַדע פֿעראורטהיילטען אפּפּעללירטען.

פֿערשיעדענע נײַאיגקײַטען.

* (דיא טיסא־עסלארער אנגעלעגענהײַט.) בילדעט אײנמאל אײנען קנײַעל פֿאָן ליגען אונד שווינדעלײַען; עס ווירד נאך אללען ריכטונגען הין אין דען טאג הינײַן געלאָגען. באלד צום נאכטהײַלע אונד באלד צו גונסטען דער פֿערהאַפּטעטען יודען, אונד זאָ קאָממט עס, דאסס דאס, וואס מאן הײַטע אין אללען בלעטטערן מיט פֿאללער בעשטיממטהײַט אויסזאגט, שאָן מאָרגען אלס ערדיכטונג אונד ליגע ווידערופֿען ווירד. זאָ האבען אללע הויפּטשטעדטישען בלעטטער דיא נאכריכט מיטגעטהײַלט, דאס וויצע־שטאאטס־אנוואלט שײַש אים מישקאָלץ, דער קירצע צײַט דען טיסא־עסלארער פּראָצעס לײַטעטע, בײַם נירעדיהאזער געריכטסהאָפֿע אײַנע אײַנגאבע אײַנגערײַכט, אין וועלכער ער איבער דיא פֿאָרגענגע בײַא דער אונטערזוכונג דער טיסא־דאדאער לײַכע וויכטיגע „ענטהיללונגען“ מאכטע, אינדעם ער אויף דיא מאַנגעלהאַפֿטען געזעצווידריגקײַטען הינוויעז, דיא בײַא דיעזער אונטערזוכונג דורך פֿינגינג דער פֿערדעכטיגטען אונד דער צײַגען פֿעראיבט ווארדען. — וויר האבען נאטירליך דיעזע מעלדונג אין אונזערער פֿאָריגען נוממער עבענפֿאללס פֿעראָפֿפֿענטליכט, נאמענטליך דעסהאלב, דא זיא יא צו גונסטען דער אונשולדיג פֿערהאַפֿטעטען יודען לויטעטע. — נון פֿעראָפֿפֿענטליכט אבער וויצע־שטאאטס־אנוואלט שײַש. אין אללען הויפּטשטעדטישען בלעטטערן פֿאָלגענדע ערקלערונג: „דיא בלעטטער האבען דיא נאכריכט פֿערברײַטעט, דאס איך איבער געוויססע פֿאָרגענגע בײַא דער אונטערזוכונג דער טיסא־דאדאער לײַכע דעם נירעדיהאזער געריכטסהאָפֿע אײַנע אײַנגאבע מיט „וויכטיגען ענטהיללונגען“ געמאכט העטטע. — דיעזע נאכריכט איזט אבער פֿאָללקאָממען ערדיכטעט אונד אונבעגרינדעט. פֿאָן אלל דעם גאנצען איזט נור פֿאָלגענדעס ריכטיג: איך ווארדע נעמליך דיעזער טאגע פֿאָר אײַנען אונטערזוכונגס־ריכטער אין בודא־פּעסט פֿאָרגעלאדען, דער מיך איבער אײַנצעלנע פּונקטע בעטרעפֿפֿס דער פֿאָרגענגע בײַא דער טיסא־דאדאער לײַכען־אונטערזוכונג בעפֿראגטע. איך גאב נאטירליך אויף אללע אן מיך געריכטעטען פֿראגען אויך דיא ערפֿאָרדערליכע אנטוואָרט. איך בין אלזאָ זאָ־צוזאגען בלאָס אלס צײַגע פֿערהאָרט וואָרדען, אײַנע אײַנגאבע האבע איך ניגענדס געמאכט!“ — זאָ ווײַט דער ווידערופֿ. מאן זיעהט אלזאָ, דאס מאן קײַנער נאכריכט, דיא איבער דען טיסא־עסלארער שווינדעל־פּראָצעס פֿאָן צײַט צו צײַט אויפֿטײַכט, פֿאָללען גלויבען שענקען דירפֿע, דא בײַא דיעזעם פּראָצעססע עבען אללעס שווינדעל איזט!

* (גענאַנג פֿאָן מאילאטה — ערמאָרדעט.) געסטערן פֿריה וואר דיא גאנצע הויפּטשטאדט אין פֿירכטבארען לערם פֿערזעטצט, דאס גענאַנג פֿאָן מאילאטה, דער אָבערסטע ריכטער דעס לאנדעס, דער פּרעזידענט דעס אונגארישען אָבערהויזעס, אם מאָרגען אין זײַנעם לאַפֿצימער ערמאָרדעט אויפֿגעפֿונדען ווארדע. שאָן געסטערן פֿריה בעגאב זיא דיא פּאָליצײַ־קאָממיססיאָן אן אָרט אונד שטעללע, פֿאנד דען ערמאָרדעטען אין זײַנעם שלאַפֿצימער אויף דעם באָדען נאך דער לענגע אויסגעשטרעקט; עס צײַגטען זיך אן דעמזעלבען מעהרערע שפּורען פֿאָן געוואלטטהעטיגקײַט, אונד אײַנגע פֿערוואונדונגען, אבער דיא הויפּטאורזאכע דעס טאָדעס וואר דיא ערווירגונג. גענאַנג פֿאָן מאילאטה איזט נעמליך פֿאָן דען מאָרדערן מיט אײַנעם שטריקע אָדער מיט אײַנעם לײַנטוך ערדראָססעלט אָדער ערווירגט וואָרדען. אויך אין זײַנעם מונדע וואר אײַן קנעבעל, דאמיט ער ניכט שרײַע, וואס עבענפֿאללס דען ערשטיקונגס־טאָד הערבײַפֿיהרען קאָננטע. אים ערסטען אויגענבליק דעס שרעקענס וואוסטע מאן ניכט, וואס דא געשעהען. אנפֿאנגס גלויבטע מאן גאר, עס האנדלע זיך היעבײַא וואָהל אים אײַנען פּאָליטישען מאָרד, אום אײַנען מאָרד זײַטענס דער ניהיליסטען, זאָציאליסטען, אנארכיסטען אונד דערגלײַכען. גלײַך נאך דער אײַנפֿאהמע דעס פּראָטאָקאָללס איבער דען לײַכען־בעפֿונד שטעללטע דער פּאָליצײַ־קאָממיססער נאכפֿאָרשונגען אים הויזע אן, אונד ער מאכטע פֿאָלגענדע וואהרנעהמונג: דיא באָרזע אונד דיא אוהר דעס ערמאָרדעטען ווארען געשטאָהלען; פֿאָן דער שיבלאדע דעס שרײַבטישעס ווארדען דיא שליססעל צו דער ווערטהײַמערישען קאססע ענטוועענדעט, אונד דיא קאססע ווורדע מיט דען שליססעלן וואהרשײַנליך געאָפֿפֿנעט אונד איהרעס אינהאלטעס בערויבט, דאנן ווידער צוגעשפּעררט. דא מאן קײַנע נאכשליססעל האט, זאָ קאנן מאן יעטצט דיא קאססע ניכט אָפֿפֿנען, ביז ניכט דיא נאכשליססעל אויס דער ווערטהײַמערישע קאססע־פֿאבריק אין וויען הער אײַנטרעפֿפֿען. עס וואר אלזאָ אײַן רויב־מאָרד. דער רויב־מאָרדער וואר אבענדס פֿאָר טהאָר־שפּעררע אין דאס הויז געשליכען, וואוסטע זיך אין דאס באדע־צימער צו פֿערשטעקען, פֿאָן דעם אײַנע טהיר אין דאס שלאַפֿ־צימער דעם מאילאטה פֿיהרטע, אונד אלס מאילאטה גענען 11 אוהר אבענדס זיך צו בעטטע בעגעבען וואָללטע איבערפֿיעל איהן דער רויבמאָרדער אונד ערמאָרדעטע איהן. אים בעטטע קאָננטע מאילאטה נאך ניכט געוועזען זײַן, ווײַל דאס בעטט נאך זאָ גלאטט וואר, וויא מאן עס געבעטטעט. דאס מאילאטה זיך עבען אינס בעטט לעגען וואָללטע, דאס ערזיעהט מאן וואָהל דאראוס, דא ער בערײַטס אים נאכט־העמד וואר. נאך פֿאָללבראכטער רויב־ אונד מאָרד־טהאט בעגאב זיך דער מאָרדער אויף דען באלקאָן וואָהין מאן דורך דיא פֿענסטער־טהירע געלאנגען קאָננטע; אן דען באלקאָן בעפֿעסטיגטע דער מאָרדער אײַנען שטריק, אן וועלכעם ער זיך אויף דיא פֿרײַע גאססע הינונטערליעס. אן יענער שטעללע, וואָ זיך דער מאָרדער הינונטער געלאססען, פֿאנד מאן שפּעטער אויך אײַן גראָססעס בלוטיגעס קיכענמעססער. אונד דא דאָרט זאנד איזט, קאָננטע דיא פּאָליצײַ אויך דיא בלוט־ אונד פֿוס־שפּורען וואהרנעהמען. דיא גראָססע דער פֿוססשריטטע אין דעם זאנדע ווורדע פּאָליצײַליך אבגעמעססען, דאמיט מאן דאנן בײַא עטוואיגער אײַפֿפֿינדונג דעס פֿערדעכטיגען דיעזעס מאאס אנווענדען קאָננע. ענדליך קאם אויך דער פּאָליצײַ־קאָממיססער דאראויף, דאס דער מאָרדער אויך אים הויזע אײַנען מיט־פֿערבינדעטען האבען מיססע, דענן זאָנסט העטטע דיא טהאט ניכט זאָ לײַכט געשעהען קאָננען. דער פֿערדאכט פֿיעל זאָגלײַך אויף דען אײַגענען לײַב־הוסאר דעס ערמאָרדעטען. דיעזער וואר שאָן נעמליך אים האלב 6 אוהר מאָרגענס אים שלאַפֿצימער זײַנעס העררן, גינג דאנן צום קאממערדיענער אונד זאגטע: „איך געטרויע מיך ניכט אין דאס צימער דעס העררן צו געהען, דא שאָן אין דען נעבען־צימערן אללעס איבעראײַנאנדער געוואָרפֿען איזט!“ — אונד זיעהע! אין דען נעבען־

„מײַן פֿרײַנד! אויך איך העטטע דיך פֿיעלעס צו פֿראגען איבער דען זאָנדערבארען אינהאלט דײַנעס שרײַבענס, דער מיר גאנץ קוריאָז פֿאָרגעקאָממען; — אבער מײַן מונד איזט מיט זיעבען זיעגעלן פֿערשלאָססען, אונד ווענן איך אויך דעם טײַפֿעל אײַנען שוואור געלײַסטעט, זאָ מוס איך איהן האלטען!“

„דוא שווינסט איבער דאס זאָנדערבארע אין מײַנעם שרײַבען! וואס העטטע איך דענן דא געשריעבען, וואס איך דיר ניכט פֿיהער מיטגעטהײַלט? זאגע מיר וועניגסטענס, אָב דוא דאס שרײַבען ניכט פֿערוועכסעלט? וואר דאס זיעגעל מיט מײַנעם וואַפּפּען נאָך אונפֿערלעטצט?“

„אונפֿערלעטצט! (זאגטע ווילדראקע) מעהר דאַרף איך דיר ניכט זאגען!“

אינצווישען קאמען דער בירגערמײַסטער אונד דער גײַסטליכע פֿאָן בידעפֿאָרד אין בעזוך צום אָבערסטען עוועראַרד. דער גײַסטליכע איזט דער אונס בעקאננטע נחמיה האללי, וועהרענד דער בירגערמײַסטער ניכט מעהר סיר טאָביאס ניקאָלאס, זאָנדערן בערײַטס אײַן גאנץ אנדערער וואר.

„העררן אָבערסט! (זאגטע דער בירגערמײַסטער) וויר קאָממען היערהער, אום דען ערפֿאָלג אײַערער זענדונג אן קראָמוועלל צו ערפֿאהרען. וויר מאכטען גערנע אונזערען אָרט פֿאָן דען פּוריטאנערן בעפֿרײַט זעהען.“

„מײַנע העררען! (זאגטע עוועראַרד) ווער איהנען מײַנע זענדונג אן קראָמוועלל פֿערראטהען, ווײַס איך ניכט, אבער איך וויל איהנען גלײַך בעמערקען, דאס איהר מיך צור אונטערדריקונג דער סעקטע דער פּוריטאנער ניכט געברויכען קאָננט! איך ליעבע וואָהל ניכט דאס סעקטענוועזען (כתות), בין אבער אײַן פֿרײַנד דער אללגעמײַנען רעליגיאָנס־ אונד געוויססענס־פֿרײַהײַט.“

„ערלויבען מיר, העיר אָבערסט! (זאגטע דער גײַסטליכע נחמיה האללי) ווענן דאס זאָפֿאָרט געהעט, זאָ ווערדען אין ענגלאנד זאָ פֿיעלע רעליגיאָנען אלס אײַנוואָהנער זײַן. יעדער מענש ווירד זיך אײַנע אײַגענע רעליגיאָן מאכען.“

„מאן קאָנן עבען דיעזער רעליגיאָנס־שווערמערײַא ניכט געוואלטזאם ענטגעגענארבײַטען! (זאגטע דער אָבערסט) אײַנע זאכע, דיא מאן אײַנעם געוואלטזאם פֿערוועהרט, ווירד דיעזעם ערסט רעכט הײַליג. — העיר גײַסטליכער! איך ווײַס יא, וואס איך זאָ זעהר געגען דיא פּוריטאנער אײַנגעבראכט. עס האט איך אײַנסט אײַן פּוריטאנישער סאָלדאט פֿאָן אײַערער קאנצעל הינונטערגעוואָרפֿען. אבער מאן מוס עבען דען פּוריטאנערן דאס פּרעדיגען ערלויבען, דענן זיא קעמפּפֿען עבענזאָ גוט מיט דער צונגע, אלס מיט דעם שווערטע.“

„איהר זעהעט יא דיא פֿאָלגען (זאגטע דער גײַסטליכע) ווײַטערעם דיא פּוריטאנער אים שלאָססע זינד, שפּוקען דא אויך דיא באָזען גײַסטער הערום.“

„העיר גײַסטליכער! (ריעף עוועראַרד מיט שטײַנען) איך היעלט זיא זאָנסט פֿיר אײַנען אויפֿגעקלערטען מאנן. אויך זיא שפּרעכען פֿאָן געשפּענסטערן?“

„איזט דענן אונזערע כריסטליכע רעליגיאָן ניכט אויך אויף דען געשפּענסטער־גלויבען געגרינדעט? וואָרען וויר ניכט דיא ערסטען, וועלכע אן געשפּענסטער גלויבטען? — וואס בעדײַטעט דענן בײַא אונס דיא טויפֿע? הײַסט עס ניכט זאָ פֿיעל, אלס דאס דורך דאס ווײַה־וואססער דיא באָזען גײַסטער פֿערטרײַבען ווערדען? דיא באָזען מענשען אים שלאָססע האבען נון דיא באָזען גײַסטער הערפֿאָרגערופֿען. וויר זינד דענן אויך הויפּטזעכליך דעסהאלב צו איהנען געקאָממען, דאמיט איהר אונס דאצו פֿערהעלפֿעט, דיעזעס שפּוק אײַן ענדע צו מאכען.“

„נון, דעם ווירד אבגעהאָלפֿען ווערדען! (זאגטע עוועראַרד) איך געשטעהע איהנען, אײַנען בעפֿעהל פֿאָן קראָמוועלל צו האבען, דאס שלאָס פֿאָן דען פּוריטאנערן צו רײַמען.“ —

דער גײַסטליכע אונד דער בירגערמײַסטער וואָרען פֿאָן דיעזער נאכריכט אויף דאס אנגענעהמסטע איבעראַשט; האללי האָב דיא הענדע געגען היממעל אונד זאגטע: „נון ווירד אויך דער גײַסטער־שפּוק אײַן ענדע נעהמען! אין דעם גאנצען אָרטע איזט קײַן מאנן אונד קײַנע פֿרויא, וועלכע ניכט געשיכטען פֿאָן געשפּענסטער־ערשײַנונגען אין דעם וואַלדע אָדער אין דער נעהע דעם אלטען שלאָססעס העטטען ערצעהלען האָרען. באלד איזט עס אײַנע געשפּענסטערהאַפֿטע הונדע־שאאר, דיא פֿאָרבײַ־יאגט, באלד זינד עס ציגען־באָקע.“

„אך! האלטען זיא אײַן! (זאגטע עוועראַרד) גלויבען זיא מיר, וואס זיא פֿאָן דען בויערן הערען, איזט נור אײַן ערצײַגניס איהרער פֿאנטאזיע אונד איהרעס אבערגלויבענס.“ —

„נײַן, העיר אָבערסט פֿאָן עוועראַרד! (זאגטע דער בירגערמײַסטער פֿאָן בידעפֿאָרד) דיעזער געשפּענסטער־שפּוק איזט קײַנע אײַנבילדונג, זאָנדערן אײַנע רײַנע וואהרהײַט.“ —

(פֿאָרטזעטצונג פֿאָלגט.)

ברעכען דער ע־פּרעססונג ; דענן קיין אָרטהאָדאָק־
סער יודע ווירד זיך יעטצט געטרויען, פיר איינען
פאָרטשריטטס־יודען צו שטיממען. דאס דיעזע אין
דעם „ח־ם" ענטהאלטענען דראָהונגען געאייגנעט
זינד, געגרינדעטע בעזאָרגניססע איינצופלאָססען,
אינטערליענט ביי דענען, וועלכע דיא פערהעלט־
ניססע דער גאליציישען יודען קעננען, קיינעם צוויי־
פעל. דער יידישע „ח־ם" איזט שטרענגער אלס דער
קירכליכע. ער בילדעט ניכט בלאָס איינע נור דאס
געוויססען פערפפליכטענדע איננערע בעשטראפונג,
זאָנדערן ער בעריישט דיא אויסשטאָססונג אויס
דער רעליגיאָזען אונד רעכטליכען געמיינשאפט.
זיינע ווירקונג אייסערט זיך ציגעכסט דארין, דאס
דער פערבאננטע פאָן יעדעם פערקעהרע מיט זיינען
גלויבענסגענאָססען אויסגעשלאָססען בלייבט, דאס
ניעמאנד געשעפטע מיט איהם מאכען, ניעמאנד
איהם אין דער נאָטה ביישטעהען אָדער איהם בע־
הילפליך זיין דארף. אין גאליציען איזט איין זאָלכער
פערבאננטער „פאָגעל־פריא", ער איזט איין אין
יעדער בעציעהונג פערלאָרענער!"

„עס איזט ניכט דאס ערסטעמאל, דאס דיא
שטאאטס־אנוואלטשאפט זיך מיט דעם „יידישען
באננע" צו בעשעפטיגען האט. שאָן קאיזער יאָזעף
האט אם 7־טען מאי 1789 דען גאליציישען ראבבי־
נערן אויסדריקליך פערבאָטען, יעמאנדען אין דען
גראָססען אָדער קליינען באנן צו טהון! אונד ערסט
אים יאהרע 1878 וואורדע דער קרייז־ראבבינער
פאָן סאנדעץ וועגען איינעס „חרם" בעשטראפט.
עס איזט דאהער קוים צו בעגרייפען, וויא עס דיא
גאליציישען ראבבינער וואגען קאָננטען, איינען זאָל־
כען „חרם" צו פערפאססען. וואָללען זיא פיעללייכט
דען בעגריפף דער יודען־עמאנציפאציאָן זאָ דייטען,
דאס איהנען נעבען דעם פאָללגענים דער שטאאטס־
בירגערליכען רעכטע אויך נאָך דאס רעכט צושטע־
הען זאָלל, איינע איינענע אינקוויזיציאָן געגען דיע־
יעניגען אנצוווענדען, וועלכע זיך אינטער איהרעם
יאָכע ניכט ביגען וואָללען? איינער זאָלכען אירדי־
גען אויפפאססונג מיסטע דיא שטאאטס־אנוואלט־
שאפט ענטגעגענטרעטען. דאס אוישאָנאָמע „באננ־
רעכט" דער ראבבינער איזט בערייטס אין אללען
ציוויליזירטען שטאאטען אבגעשאפפט וואָרדען. וועגן
דיא יודען דיא אלטע, פינסטערע אללמאכט דער
זעלזאָרגער ווידער איינפירטען וואָללען, דא
ווערדען זיא ניר אויך דיא מיטטעל־אלטערליכע בע־
דריקונגען ווידער הערבייפיהרען."

דיא „וויענער אללגעמיינע צייטונג" ג'יטאר־
טיקעלט דאריבער, דאס עס ערסט אינטערזוכט
ווערדען מוס, אב אין דעם „חרם" איין פערברעכען
דער ערפּרעססונג צו ערבליקען איזט.

עס איזט אלזאָ זאָנדערבאר, דאס זיך פאָר־
געסטערן זעממטליכע פאָליטישע וויענער מאָרגענ־
בלעטטער מיט דעם אבלעבען דעם ראבבינערס
שרייבער אונד מיט דעם „באננע" דער גאליציישען
ראבבינער בעשעפטיגטען. קאָמיש קלינגט עס אויך,
וועגן זאָ איין צייטונגס־שרייבער זיך בערעכטיגט
פיהלט, איבער דיא ראבביניש געלעהרזאמקייט
איינעס ראבבינערס שרייבער צו אורטהיילען אונד
איהן ניכט פיר דען גראָססען „גאון" צו האלטען,
איבער זאָלכע זאכען, וועלכע דיא צייטונגען ניכט
פערשטעהען, זאָללטען זיא אויך ניכט שרייבען!

אישטוויצי אונד וואהרמאנן פאָר גערייכט.

פאָרגעסטערן האט אין וויסענבורג דיא גע־
ריכטספערהאנדלונג געגען דיא דעפּוטירטען וואהר־
מאנן אונד אישטוויצי שטאטטגעפונדען. זיא ווארדען
אנגעקלאגט, זיך אים זאָממער פאָריגען יאהרעס
אין ערטשי (וויסענבורגער קאָמיטאט) דועללירט
צו האבען, וואס געזעטצליך פערבאָטען איזט.

ביידע אנגעקלאגטען זינד צור פערהאנדלונג
ערשיענען; וואהרמאנן מיט זיינעם פערטהיידיגער
דר' אראמי אונד אישטוויצי מיט זיינעם פערטהיידי־
גער דר' פיזעשערי.

דער געריכטס־פּרעזידענט ערגריפף דאס
וואָרט אונד זאגטע: געגען דיא רייכסטאגס־אבגע־
אָרדנעטען וויקטאָר אישטוויצי אונד מאָריץ וואהר־
מאנן ליעגט דיא אנקלאגע פאָר, דאס זיא אם 11.
יוני 1882 ביי ערטשי דאס פערגעהען דעם דועל־
לירענס בעגאנגען האבען. נון פראגע איך דען העררן
דעפּוטירטען וויקטאָר אישטוויצי: וואס וואר דיא אור־
זאכע דעם דועללס?

היערויף אנטוואָרטעטע אישטוויצי: „דאס דועלל
האבען נעהערע אונד פערנערע ליעגענדע גרינדע
פעראנלאסט. איבער דאס פערנער וויל איך
שוויגען; איבער דאס נעהערע וויל איך נור פאָל־
גענדעס זאגען: „וואהרמאנן האט וועהרענד דער
רייכסטאגס־פערהאנדלונג איבער דיא סאטהמאריער
פעטיציאָן איינע רעדע געהאלטען, אין וועלכער ער
אָהנע איינען נאמען צו נעננען, מיך דורך איינע
האנדבעוועגונג, אינדעם ער מיט דעם פינגער אויף
מיך דייטעטע, פערלעטצטע. נאכדעם וואהרמאנן
זיינע רעדע בעענדעטע, פערלאנגטע איך פאָן איהם
גענוגטהוּנג, דיא ער מיר פערווייגערטע. איך ליעס
נון דורך צייגען גענוגטהואונג פאָרדערן, אונד דיעזען
ערקלערטע וואהרמאנן, דאס ער מיך ניכט בעליידי־
גען וואָללטע. היערויף נאהם איך דיא צייגען מיט
מיר, גינג צו וואהרמאנן אונד ערקלערטע איהן אלס
איינען פייגען, ניערערטרעכטיגען, אונד אלס ער מיר
דיעזע בעליידיגונג צוריקשליידערטע, דא פערגריפף
איך מיך אן איהן טהעטליך. איך וואהרמאנן מאכטע
איינע האנד־בעוועגונג געגען מיך; וויר ווארדען
אבער פאָן דען דאצווישען טרעטענדען דעפּוטירטען
געטרעננט. נאָך פערשיעדענען צווישענפעללען
קאָננטע דאנן דאס דועלל ביי ערטשי שטאטט־
פינדען." —

היערויף היעלט דער שטאאטסאנוואלט הערר
קאָמאָטשי דיא אנקלאגע־רעדע, אין וועלכער ער
זאגטע: „דאס דועלל מוס אלס איין טיעפגעהענדעס,
זאָציאלעס איבעל אויף דאס שטרענגסטע בע־
שטראפט ווערדען. פאָן 100 פערזאָנען האבען יעטצט
99 ניכט דען מוטה, איינע דועלל־הערויספאָרדערונג
צוריקצוווייזען. ביידע אנגעקלאגטען זינד דעפּוטיר־
טע דעם רייכסטאגעס, וועלכער דאס געזעטץ געגען
דאס דועלל געשאפפען האט, דעסהאלב איזט איהר
פערברעכען נאָך שטרענגער צו אהנדען אונד מיט
שטאאטס־געפענגניס צו בעשטראפען."

היערויף היעלט דער פערטהיידיגער וואהר־
מאנן'ס, נעמליך דר' אראמי, איינע רעדע, אין וועל־
כער ער אינטער אנדערם זאגטע: „דאס דועלל
איזט וואָהל איין פערברעכען געגען דאס געזעטץ,
אבער ליידער הערשט היינטע אונטער דער זאָ־
גענאננטען האָהערן געזעללשאפט דיא אויפפאס־
סונג, דאס איין פערברעכען געגען דאס דועלל־
פערבאָט, איין עהרענהאפטעס זייא. — זאָ הערר
וואהרמאנן דען אישטוויצישען צייגען ערקלערטע,
דאס ער איהן ניכט בעליידיגען וואָללטע, העטטע
זיך אויך אישטוויצי היעמיט בעגניגען זאָללען. וועגען
זיינער פארלאמענטס־רעדע דארף קיין דעפּוטירטער
אויסערהאלב דעם רייכסטאגעס צור פעראנטוואָרטונג
געצאָגען ווערדען. דער רייכסטאג האט העררן וואהר־
מאנן קיינע גענוגטהואונג פערשאפפט אונד זאָ מוס־
טע ער דיא אנגעלעגענהייט מיט אישטוויצי אויסער־
האלב דעם פארלאמענטעס אויספעכטען. העטטע
זיך הערר וואהרמאנן נאָך זאָלכעם טהעטליכען אנ־
גריפפע ניכט דועללירט, העטטע ער געזאגט: „איך
מוס אלס דעפּוטירטער, אלס מיטשאָפפער דער גע־
זעטצע, דאס דועלל־פערבאָט אכטען", דא ווירדע ער
אים דער זאָגענאננטען האָהערען געזעללשאפט
אלס „פייגלינג" אויסגעשטאָססען וואָרדען זיין. וועגן
יעמאנד איינען אָרמען מאנן אָהרפייגט, זאָ געהט
דיעזער צים ריכטער אונד ערגרייפט דען געזעטצ־
ליכען וועג. דער האָהערע מאנן אבער דארף ניכט
צים ריכטער געהען, זאָנדערן מוס זיינע זאכע זעל־
בער דורך איין דועלל אויספעכטען. ניכט דער גע־
זעטצליכע ריכטער, זאָנדערן דער צופאלל דער
פיסטאָלען־קוגעל מוס בעווייזען, ווער רעכט האט!
יעדער שפיצביבע, דער הייטעדען מוטה בעזיטצט,
זיך פאָר דען לויף איינער פיסטאָלע צו שטעללען,

פאָלליעטאָן.

ריקקעהר דער יודען נאך ענגלאנד.

(38־טע פאָרטזעטצונג.)

יעטצט גלויבע איך (זאגטע עדוארד ניקאָלאס), דאס אויך
דאס כריסטענטהום דען קאמפף געגען דיעזע; קעטצער ווירד
אויפנעהמען מיססען, אונד אין דיעזער בעציעהונג מיססען
ויר אונס ביידע דיא הענדע רייכען. וועגן מאן דיעזע פי־
לאָזאָפישען אנזיכטען שפינאָצאס אָבערפלעכליך דורכליעזט,
זאָ ווירדע מאן גלויבען, ער שפּריכט פאָרטוועהרענד נור פאָן
דער ערהאבענהייט גאָטטעס. זאָ הייסט עס אין איינעם זיי־
נער ווערקע אונטער אנדערם: גאָטט אלליין איזט דאס זיין
אונד דאס דאזיין, אָהנע איהן עקסיסטירט ניכטס; דיא
וועלט איזט ער זעלבסט. ער איזט דער אינבעגריפף אללער
פאָללקאָממענהייטען אונד ווירקליכקייטען, אבער אללעס
אין נאָטהווענדיגער ווייזע. דאס הייסט: עס קאנן ניכט אנדערס
זיין, אלס עס עבען איזט; דאס גאנצע וועלט־אלל, אללע
איינצעלנען דינגע אונד איהרע טהעטיגקייטען זינד ניכט
בלאָס אויס גאָטט, זאָנדערן אין גאָטט. זיא בילדען איינע
אונענדליכע רייהע פאָן פאָרמען אונד בילדונגען. אין וועל־
כען זיך גאָטט אָפפענבארט, דורך דיא ער דורך זיינע עווי־
גע נאטור עוויג ווירקט; גאָטט איזט דיא איננעוואָהנענדע,
ניכט אבער דיא פאָן אויסען איינווירקענדע אורזאכע אללער
דינגע; אללעס איזט אין גאָטט אונד ווירד אין איהם בע־
וועגט. אויך דער מענש איזט אלזאָ איינע דאזיינס־ווייזע
גאָטטעס. מענש אויף מענש, געשלעכט אויף געשלעכט ענט־
שטעהט אונד פערגעהט, פערפליעסט וויא איין טראָפפען אין
איינעם עוויגען שטראָמע, אבער זיינע איינענטהימליכע נאטור,

דיא נאטורגעזעטצע, נאך דענען ער זיך קאָרפּערליך אונד
גייסטיג בעוועגט, שפּיעגעלן נאָטהליכע וועזענהייט אב. דער
מענש העטטע אלזאָ קיינען פרייען וויללען. דער גושע וויא
דער באָזע, אללע זינד זיא וויא דער טהאָן אין דער האנד
גאָטטעס. דיא מענשען מיססען, דער איינע גוט, דער אנדע־
רע באָזע, נאך איהרער איננערען נאטור, זאָ האנדעלן, וויא
זיא עבען טהאטזעכליך האנדעלן."

„נענוג מיט דיעזער פילאָזאָפיע! (זאגטע מנשה) אלל
דאס איזט ניכט נייא; אפיקורסים האט עס אימער געגע־
בען, אונד איך מוס אויך ליידער מיינען מיר זאָ ליעב גע־
וועזענען שילער שפינאָצא צו דיעזען ווערפען! איך האָפ־
פע, דאס יודענטהום ווירד אויך פאָן דען וואונדען, דיא
איהם שפינאָצא מיט דער פילאָזאָפיע אונד שבתי צבי מיט
דער „קבלה" געשלאגען, פאָללקאָממען געהיילט ווערדען.
אונד נון צור זאכע! זאָלל איך איהנען דיא אדרעססע, דיא
איך אן קראָמוועלל גערייכטעט, פאָרלעזען?"

XXII וויעדער אין בידעפאָרד.

בעפאָר וויר דיא אדרעססע דעם מנשה בן ישראל
פערלעזען לאססען, מיססען וויר וויעדער נאך בידעפאָרד
צוריקגעהען. —

ווילדראקע האטטע גראָסע איילע, זאָ שנעלל אלס
מאָגליך ווינדזאָר צו פערלאססען — אונד צוואר אויס פורכט
פאָר קראָמוועלל. גראָסע לייטע האבען עס ניכט גערנע, וועגן
זיא יעמאנד ביי איינער שוועכע ערווישט. ווילדראקע וואר
נון צייגע, וויא זיך קראָמוועלל ביים אנבליקע דעם בילדעס
פאָם הינגעריכטעטען קאָניג, קארל I, וויא איין וואהנזינני־
גער בענאָהם, אונד ער פירכטעטע דאהער, קראָמוועלל קאָננ־
טע איהן אים געהיימען ערמאָרדען לאססען, דאמיט ער ניכט
אויסזאגע, וואס ער געזעהען. —

אלס ווילדראקע אין בידעפאָרד אנגעקאָממען וואר,
דא זאגטע ער צום אָבערסט עווערארד, דער איהן ערוואר־
טעטע: „פריינד! דיא זענדונג נאך ווינדזאָר איבטע איינען
בלייבענדען איינדרוק אויף מיך; איך בין איין אנדערער
מענש געוואָרדען.""

„זאגע מיר נור שנעלל! האסט דוא דען גענעראל
קראָמוועלל געשפּראָכען אונד פאָן איהם זיינע בעפעהלע
ערהאלטען?"

„„יא, פריינד: (זאגטע ווילדראקע) איך האבע דען
לייבהאפטען טייפעל געזעהען.""

„איך בישטע דיך, פריינד, שפּייך ניכט מעהר פאָם
טייפעל, דענן וועהרענד דיינער אבוועזענהייט איזט נאגין
בידעפאָרד פאָם טייפעל אין שרעקקען פערזעטצט וואָרדען.
אים שלאָססע, נאמענטליך אין יענעם געהיימניספאָללען
טהורם, זאָלל עס פאָרינע נאכט פאָן געשפּענסטערן אונד
טייפעלן פירכטערליך געשפּוקט האבען. — דאָך זאגע מיר
נור שנעלל, וואס וואר דער ערפאָלג דיינער זענדונג?"

„„היער דאס שרייבען!""

אָבערסט עווערארד ערבראך שנעלל דען ברייף,
וואָרף איינען פליכטיגען בליק אויף ווילדראקע אונד זאגטע:
„דאס איזט יא איבער אללע ערוואַרטונג גוט! היער איזט
דער קראָמוועללישע בעפעהל גאנץ דייטליך, דאס דיא
קראָמוועללישען קאָממיססערע זאָפאָרט דאס שלאָס בידע־
פאָרד פערלאססען אונד דאסזעלבע דעם סיר חענרי לעע
איינרייכען זאָללען! — וואס וואר דער גרונד, דאס ער
זאָפאָרט איינגעוויללינגט?"